DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)

24. februar 1994 *

I sag C-343/92,

angående en anmodning, som Raad van Beroep, Hertogenbosch (Nederlandene), i medfør af EØF-traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

M. A. Roks, gift De Weerd,

F. M. Hulshoff,

J. Steevens,

K. Tjallinks,

A. P. Van Kampen,

* Processprog: nederlandsk.

J. T. H. J. Van Es, gift Vrolijks,

mod

Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen,

Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor Detailhandel, Ambachten en Huisvrouwen,

Bestuur van de Nieuwe Algemene Bedrijfsvereniging,

Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor Hotel-, Restaurant-, Café-, Pension-en Aanverwante Bedrijven,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af Rådets direktiv 79/7/EØF af 19. december 1978 om gradvis gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring (EFT 1979 L 6, s. 24),

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, G. F. Mancini, og dommerne M. Díez de Velasco, C. N. Kakouris, F. A. Schockweiler (refererende dommer) og P. J. G. Kapteyn,

generaladvokat: M. Darmon
justitssekretær: ekspeditionssekretær H. A. Rühl,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— direktionen for Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen ved direktør H. Schripsema

— direktionen for Bedrijfsvereniging voor Detailhandel, Ambachten en Huisvrouwen ved de juridiske medarbejdere L. E. Mollerus og H. J. Dijckmeester

— direktionen for Nieuwe Algemene Bedrijfsvereniging ved C. R. J. A. M. Brent, leder af foreningen Gemeenschappelijk Administratiekantoor's Juridiske Afdeling for Socialsikringssager

— direktionen for Bedrijfsvereniging voor Hotel-, Restaurant-, Café-, Pension-en Aanverwante Bedrijven ved C. R. J. A. M. Brent, leder af foreningen Gemeenschappelijk Administratiekantoor's Juridiske Afdeling for Socialsikringssager

— den nederlandske regering ved assisterende juridisk konsulent J. G. Lammers, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Karen Banks og Ben Smulders, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 16. september 1993 er afgivet mundtlige indlæg af direktionen for Bedrijfsvereniging voor Detailhandel, Ambachten en Huis-

vrouwen, direktionen for Nieuwe Algemene Bedrijfsvereniging og direktionen for Bedrijfsvereniging voor Hotel-, Restaurant-, Café-, Pension-en Aanverwante Bedrijven, de to sidstnævnte ved F. W. M. Keunen, juridisk medarbejder ved foreningen Gemeenschappelijk Administratiekantoor, den nederlandske regering ved assisterende juridisk konsulent J. W. De Zwaan, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget, den irlandske regering ved barrister E. Fitzsimmons samt Kommissionen,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 8. december 1993,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 30. juni 1992, indgået til Domstolen den 20. august s.å., har Raad van Beroep, Hertogenbosch (Nederlandene), i medfør af EØF-traktatens artikel 177 forelagt fire præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af Rådets direktiv 79/7/EØF af 19. december 1978 om gradvis gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring (EFT 1979 L 6, s. 24).

2 Spørgsmålene er blevet rejst under seks sager anlagt af M. A. Roks og fem andre personer mod Bedrijfsvereniging voor Detailhandel, Ambachten en Huisvrouwen ved direktionen og andre faglige sammenslutninger, som administrerer Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (nederlandsk lov om almindelig forsikring mod uarbejdsdygtighed, herefter benævnt »AAW«) af 11. december 1975.

3 Ifølge AAW, der trådte i kraft den 1. oktober 1976, havde mænd og ugifte kvinder efter en uarbejdsdygtighedsperiode på et år oprindelig ret til en ydelse, som hverken afhang af den ydelsesberettigedes eventuelle andre indtægter eller af, at vedkommende havde haft et indtægtstab.

4 Ved Wet invoering gelijke uitkeringsrechten voor mannen en vrouwen af 20. december 1979 (lov om indførelse af lige ret til ydelser for mænd og kvinder) blev retten til ydelser i henhold til AAW udvidet til at omfatte gifte kvinder. Samtidig blev retten til ydelser for alle de forsikredes vedkommende — med undtagelse af visse kategorier — gjort betinget af, at modtagerne i det år, der gik forud for uarbejdsdygtighedens indtræden, ved eller i forbindelse med erhvervsmæssig beskæftigelse havde haft en bestemt indkomst, oprindelig mindst 3 423,81 HFL (herefter benævnt »indkomstkrav«) . Dette indkomstkrav gjaldt for alle de personer, som var blevet uarbejdsdygtige efter den 1. januar 1979.

5 Ifølge overgangsbestemmelserne i ovennævnte lov af 20. december 1979 havde mænd og ugifte kvinder, som var blevet uarbejdsdygtige før den 1. januar 1979, fortsat ret til ydelser uden at skulle opfylde indkomstkravet. Gifte kvinder, som var blevet uarbejdsdygtige før den 1. oktober 1975, havde ikke ret til ydelser, selv om de opfyldte indkomstkravet. For så vidt angår gifte kvinder, som var blevet uarbejdsdygtige mellem den 1. oktober 1975 og den 1. januar 1979, havde de kun ret til ydelser, såfremt de opfyldte indkomstkravet.

6 Ved en række domme af 5. januar 1988 fastslog Centrale Raad van Beroep, at de nævnte overgangsbestemmelser indebar en forskelsbehandling på grundlag af køn, der er i strid med artikel 26 i den internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder af 16. december 1966 (Danmarks traktater, 1976, s. 154), og at gifte kvinder, som var blevet uarbejdsdygtige før den 1. januar 1979, med virkning fra den 1. januar 1980, da loven af 20. december 1979 trådte i kraft, havde ret til en

ydelse efter AAW på samme betingelser som mænd, dvs. Uden indkomstkrav, selv om de var blevet uarbejdsdygtige før den 1. oktober 1975.

7 Overgangsbestemmelserne, der således var kendt diskriminerende over for gifte kvinder, blev ophævet ved lov af 3. maj 1989. Loven bestemte imidlertid i artikel III, at personer, der var blevet uarbejdsdygtige før den 1. januar 1979, og som indgav en ansøgning om AAW-ydelser efter den 3. maj 1989, skulle opfylde indkomstkravet, mens artikel IV bestemte, at AAW-ydelser frakendes personer, som var blevet uarbejdsdygtige før den 1. januar 1979, såfremt de ikke opfyldte indkomstkravet. Frakendelsen, som oprindelig skulle være sket pr. 1. juni 1990, blev ved en senere lov udsat til 1. juli 1991.

8 Ved dom af 23. juni 1992 udtalte Centrale Raad van Beroep, at størrelsen af indkomstkravet, som i 1988 androg 4 403,52 HFL pr. år, indirekte diskriminerede kvinder og derfor var i strid med artikel 26 i ovennævnte internationale konvention samt med artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7, og at indkomstkravet skulle anses for opfyldt, såfremt den sikrede i året forud for uarbejdsdygtighedens indtræden havde haft en »vis indkomst«.

9 Artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7 bestemmer med hensyn til social sikring, at der ikke må finde nogen forskelsbehandling sted på grundlag af køn, hverken direkte eller indirekte, under henvisning særlig til ægteskabelig eller familiemæssig stilling, især for så vidt angår anvendelsesområdet for socialsikringsordningerne samt betingelserne for adgang til disse.

10 Ifølge artikel 2 i direktiv 79/7 finder direktivet anvendelse på den erhvervsaktive befolkning, herunder selvstændige erhvervsdrivende, arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende, der midlertidigt er uden arbejde på grund af sygdom, ulykke eller ufrivillig arbejdsløshed, og personer, der søger arbejde, samt på arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende, der er fratrådt med alders- eller invalidepension.

11 Direktivet skulle gennemføres inden for den i artikel 8 fastsatte frist på seks år, der udløb den 23. december 1984.

12 Den 8. maj 1989 ansøgte M. A. Roks, der var blevet uarbejdsdygtig den 1. januar 1976, Bedrijfsvereniging voor Detailhandel, Ambachten en Huisvrouwen om en ydelse i henhold til AAW. Ansøgningen blev afslået under henvisning til artikel III i loven af 3. maj 1989. De andre sagsøgere i hovedsagen oppebar ydelser i anledning af uarbejdsdygtighed, som de faglige sammenslutninger imidlertid frakendte dem med virkning fra 1. juli 1991 under henvisning til artikel IV i loven af 3. maj 1989 med den begrundelse, at de ikke opfyldte indkomstkravet.

13 M. A. Roks og de andre sagsøgere i hovedsagen anlagde sag ved Raad van Beroep, Hertogenbosch, til prøvelse af afslaget eller frakendelsen. Retten fandt, at sagerne rejste spørgsmål vedrørende fortolkningen af fællesskabsretten, og besluttede at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er en bestemmelse som artikel III i den nederlandske lov af 3. maj 1989, *Staatsblad* 126 — hvorved gifte kvinders ret til AAW-ydelser, som de med virkning fra 23. december 1984 har erhvervet i henhold til fællesskabsretten, men (endnu) ikke udnyttet på grund af for sent indgivne ansøgninger, helt ophæves ved indførelsen af et nyt krav som forudsætning for retten til ydelser — i strid med det fællesskabsretlige retssikkerhedsprincip eller med andre fællesskabsretlige principper, såsom kravet om forskriftsmæssig gennemførelseslovgivning?

2) Er en bestemmelse som artikel IV i den nederlandske lov af 3. maj 1989, *Staatsblad* 126 (ændret ved lov af 4.7.1990, *Staatsblad* 386) — hvorved gifte kvinders ret til AAW-ydelser (samt andres ret til sådanne ydelser), som de med virkning fra 23. december 1984 har erhvervet i henhold til fællesskabsretten og (normalt først senere) udnyttet, ophæves med virkning fra 1. juli 1991 ved indførelsen af et nyt krav som forudsætning for retten til ydelser — i strid med det fællesskabsretlige retssikkerhedsprincip eller med andre fællesskabsretlige principper, såsom kravet om forskriftsmæssig gennemførelseslovgivning?

3) Kan bestemmelser som de i artikel III og IV i den nederlandske lov af 3. maj 1989, *Staatsblad* 126, indeholdte — hvorved (praktisk talt) udelukkende (artikel III), henholdsvis de fleste (artikel IV), gifte kvinder rammes, og hvorved der således principielt sker en indirekte forskelsbehandling af kvinder som omhandlet i artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7/EØF — objektivt begrundes i budgetmæssige hensyn?

Er dette tilfældet, såfremt det kan få samfundsmæssigt uacceptable følger for statsbudgettet og/eller for finansieringen af socialsikringsordningen, hvis den i bestemmelserne fastsatte ordning ikke indføres? Kan udgifter på omkring 85 mio. HFL om året og ca. 1 mia. HFL i engangsudgifter anses for sådanne uacceptable følger?

4) Skal en ordning som den i artikel III og IV i den nederlandske lov af 3. maj 1989, *Staatsblad* 126, indeholdte — såfremt spørgsmål 1 og/eller spørgsmål 2 besvares bekræftende — erklæres ugyldig erga omnes?«

14 Indledningsvis har de faglige sammenslutninger — sagsøgte i hovedsagen — anført, at sagerne delvis vedrører personer, som ikke er omfattet af direktiv 79/7's personelle anvendelsesområde, jf. direktivets artikel 2, eftersom de ikke havde arbejdet eller oppebåret en indkomst ved eller i forbindelse med erhvervsmæssig beskæftigelse i det år, der gik forud for uarbejdsdygtighedens indtræden, hvorfor de ikke kan påberåbe sig direktivets bestemmelser. Den nederlandske regering har

tilføjet, at når henses til Centrale Raad van Beroep's fortolkning af indkomstkravet i ovennævnte dom af 23. juni 1992, vedrører artikel III og IV i loven af 3. maj 1989 under alle omstændigheder nu kun personer, som, da de ikke har oppebåret nogen arbejdsindkomst i det år, der går forud for det år, hvor de blev uarbejdsdygtige, ikke er erhvervsaktive, jf. artikel 2 i direktiv 79/7, og derfor ikke kan påberåbe sig direktivet. Følgelig er de fleste af de præjudicielle spørgsmål genstandsløse.

15 Det bemærkes først, at den nationale rets præjudicielle spørgsmål netop vedrører indkomstkravet som kriterium for den forskellige behandling af mænd og kvinder samt spørgsmålet om, hvorvidt kravet er foreneligt med direktiv 79/7.

16 Det bemærkes videre, at det fremgår af forelæggelseskendelsen, at den nationale ret, som ud fra omstændighederne i den enkelte sag tager stilling til, om det er nødvendigt at anmode om en præjudiciel afgørelse, samt om spørgsmålene, der forelægges Domstolen, er relevante, er opmærksom på, at visse af sagsøgerne i hovedsagen ikke kan antages at være erhvervsaktive og derfor ikke er omfattet af direktiv 79/7's personelle anvendelsesområde. Den nationale ret finder imidlertid, at i det omfang, disse personer påvirkes af de omhandlede nationale regler, kan de præjudicielle spørgsmål i givet fald også være relevante for afgørelsen af de sager, der vedrører dem. Det fjerde præjudicielle spørgsmål vedrører i øvrigt udtrykkeligt spørgsmålet om, hvorvidt virkningerne for den nationale retsorden af det forhold, at artikel III og/eller IV i loven af 3. maj 1989 måtte være uforenelige med direktiv 79/7, hvilket vil fremgå af besvarelsen af de to første spørgsmål, også skal komme de personer til gode, der befinder sig i samme situation som sagsøgerne i hovedsagen.

Første spørgsmål

17 Med det første præjudicielle spørgsmål ønsker den nationale ret i det væsentlige afgjort, om fællesskabsretten er til hinder for en national lovgivning, hvorefter gifte kvinder mister rettigheder, som de havde i medfør af den direkte virkning af artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7, fordi retten til ydelser i anledning af uarbejdsdygtighed undergives en betingelse, som mænd ikke tidligere skulle opfylde.

18 Det bemærkes først, at private i mangel af passende gennemførelsesforanstaltninger kan påberåbe sig artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7 over for de nationale domstole og på dette grundlag forhindre anvendelsen af enhver national retsforskrift i strid med artiklen, og at kvinder fra den 23. december 1984, da direktivet skulle have været gennemført, har krav på at blive behandlet på samme måde og efter samme regler som mænd i samme situation, og at disse regler er de eneste, man gyldigt kan henholde sig til, så længe direktivet ikke er korrekt gennemført (jf. bl.a. dom af 24.6.1987, sag 384/85, Borrie Clarke, Sml. s. 2865, præmis 11 og 12).

19 Derfor havde gifte kvinder, som var blevet uarbejdsdygtige før den 1. januar 1979, fra den 23. december 1984 i henhold til den direkte virkning af artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7 krav på AAW-ydelser på samme betingelser som mænd i samme situation, dvs. uden at opfylde indkomstkravet.

20 Det bemærkes videre, at for sent udstedte nationale gennemførelsesbestemmelser fuldt ud skal tage hensyn til de rettigheder, som artikel 4, stk. 1, tillægger medlemsstaternes retsundergivne, med virkning fra udløbet af den frist, medlemsstaterne havde til at gennemføre direktivet (jf. bl.a. dom af 13.3.1991, sag C-377/89, Cotter og McDermott, Sml. I, s. 1155, præmis 25).

21 Heraf følger, at en medlemsstat ikke i sin nationale lovgivning til gennemførelse af artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7, som vedtages efter udløbet af direktivets gennemførelsesfrist, kan fastsætte en betingelse, hvorved gifte kvinder mister rettigheder, som ved udløbet af fristen kunne støttes på den direkte virkning af fællesskabsbestemmelsen.

22 De faglige sammenslutninger har heroverfor anført, at alene gifte kvinder, der indgiver en ansøgning om ydelser efter den nationale lovgivnings ikrafttræden, mister rettigheder i henhold til den direkte virkning af direktivets artikel 4, stk. 1, og at lovgivningen også finder anvendelse på mænd, som indgiver en ansøgning efter denne dato.

23 Hertil bemærkes, at mænd, som var blevet uarbejdsdygtige før den 1. januar 1979, inden vedtagelsen af loven af 3. maj 1989 havde ret til AAW-ydelser uden at opfylde indkomstkravet og derfor havde skellig grund til at ansøge om disse ydelser inden denne dato, mens det for gifte kvinder, som ikke opfyldte indkomstkravet, ikke havde nogen mening at indgive en ansøgning, da de ifølge den dagældende nationale lovgivning ikke havde ret til sådanne ydelser.

24 Ved under sådanne omstændigheder at kræve, at disse kvinder skulle have søgt om ydelser før ovennævnte lovs ikrafttræden den 3. maj 1989, opretholder lovens artikel III den tidligere bestående forskelsbehandling, idet de kvinder, der blev forskelsbehandlet som følge af indkomstkravet, ikke længere efter denne dato kunne gøre krav på AAW-ydelser, som de dog siden den 23. december 1984 havde ret til ifølge den direkte virkning af direktivets artikel 4, stk. 1.

25 Det første spørgsmål skal derfor besvares således, at fællesskabsretten er til hinder for en national lovgivning, hvorefter gifte kvinder mister rettigheder, som de havde i medfør af den direkte virkning af artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7, fordi retten til

ydelser i anledning af uarbejdsdygtighed nu undergives en betingelse, som mænd ikke tidligere skulle opfylde.

Andet spørgsmål

26 Med det andet præjudicielle spørgsmål ønsker den nationale ret i det væsentlige afgjort, om fællesskabsretten er til hinder for en national lovgivning, hvis virkning er, at kvinder for fremtiden mister rettigheder, som de havde i medfør af den direkte virkning af artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7, fordi opretholdelsen af ydelser i anledning af uarbejdsdygtighed undergives en betingelse, som både mænd og kvinder skal opfylde.

27 Som det fremgår af direktivets titel og yderligere præciseres i artikel 1, tilsigter direktiv 79/7 gradvis gennemførelse for så vidt angår den i artikel 3 omhandlede sociale sikring og anden social beskyttelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring. Domstolen har i en dom af 4. december 1986 (sag 71/85, Federatie Nederlandse Vakbeweging, Sml. s. 3855, præmis 17) udtalt, at dette formål konkret gennemføres ved direktivets artikel 4, stk. 1.

28 Direktiv 79/7 griber dog ikke ind i den kompetence, som i henhold til traktatens artikel 117 og 118 tilkommer medlemsstaterne med henblik på fastlæggelsen af deres socialpolitik inden for rammerne af et snævert samarbejde tilrettelagt af Kommissionen, og, som følge heraf, i arten og omfanget af socialsikringsforanstaltningerne, bl.a. for så vidt angår den sociale tryghed, samt de konkrete betingelser for deres gennemførelse (jf. bl.a. dom af 9.7.1987, forenede sager 281/85, 283/85, 284/85, 285/85 og 287/85, Tyskland m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 3203, og af 7.5.1991, sag C-229/89, Kommissionen mod Belgien, Sml. I, s. 2205).

29 Domstolen har i øvrigt allerede fastslået, at fællesskabsretten ikke er til hinder for, at en medlemsstat i forbindelse med kontrollen af de sociale udgifter træffer foranstaltninger, hvorved visse kategorier af personer mister socialsikringsydelser, forudsat at staten herved overholder princippet om ligebehandling af mænd og kvinder, som fastslået i artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7 (jf. bl.a. dom af 11.6.1987, sag 30/85, Teuling, Sml. s. 2497, og ovennævnte dom i sagen Kommissionen mod Belgien). Om denne betingelse er opfyldt ved en lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, er genstand for det tredje præjudicielle spørgsmål.

30 Følgelig skal det andet spørgsmål besvares således, at fællesskabsretten ikke er til hinder for indførelsen af en national lovbestemmelse, hvis virkning er, at kvinder for fremtiden mister rettigheder, som de havde i medfør af den direkte virkning af artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7, fordi opretholdelsen af ydelser i anledning af uarbejdsdygtighed nu undergives en betingelse, som både mænd og kvinde skal opfylde.

Tredje spørgsmål

31 Med det tredje præjudicielle spørgsmål ønsker den nationale ret afgjort, om artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7 er til hinder for en national lovgivning, hvorefter tilkendelse af ydelser i anledning af uarbejdsdygtighed gøres betinget af, at ansøgeren har haft en vis indkomst i det år, der ligger forud for uarbejdsdygtighedens indtræden, når betingelsen, om end der ikke herved sondres mellem mænd og kvinder, rammer langt flere kvinder end mænd, og selv om vedtagelsen af denne nationale lovgivning er begrundet i budgetmæssige hensyn.

32 Spørgsmålet er genstandsløst for så vidt angår en regel som artikel III i loven af 3. maj 1989, hvorefter gifte kvinder mistede de rettigheder, der fra udløbet af gennemførelsesfristen for direktiv 79/7 støttedes på den direkte virkning af direktivets artikel 4, stk. 1, således at den direkte forskelsbehandling, som de allerede var udsat for, før loven af 3. maj 1989 trådte i kraft, blev opretholdt.

33 Det bemærkes yderligere, at i henhold til Domstolens faste praksis er artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7 til hinder for en national bestemmelse, som — selv om den er kønsneutral — indebærer, at langt flere kvinder end mænd behandles ugunstigt, medmindre bestemmelsen er begrundet i objektive faktorer, der intet har at gøre med forskelsbehandling på grundlag af køn (jf. bl.a. ovennævnte dom i sagen Kommissionen mod Belgien, præmis 13).

34 Den sidstnævnte betingelse er opfyldt, såfremt de valgte midler er i overensstemmelse med den pågældende medlemsstats socialpolitik, er egnede til at nå det af den forfulgte mål og er nødvendige hertil (jf. dom af 19.11.1992, sag C-226/91, Molenbroek, Sml. I, s. 5943, præmis 13).

35 Selv om budgetmæssige hensyn kan være afgørende for en medlemsstats socialpolitiske valg og påvirke arten og omfanget af de socialsikringsforanstaltninger, staten ønsker at træffe, udgør de imidlertid ikke i sig selv et mål for socialpolitikken og kan derfor ikke begrunde en forskelsbehandling på grundlag af køn.

36 En anerkendelse af, at budgetmæssige hensyn kan begrunde en forskellig behandling af mænd og kvinder, som uden sådanne hensyn ville udgøre en indirekte forskelsbehandling, der er omfattet af forbuddet i artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7, ville indebære, at anvendelsen og rækkevidden af en så grundlæggende fællesskabsretlig bestemmelse som princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i henseende til tid og sted kan variere alt efter medlemsstaternes finansielle situation.

37 Det bemærkes endelig, at som fastslået i forbindelse med behandlingen af det andet præjudicielle spørgsmål er fællesskabsretten ikke til hinder for, at medlemsstaterne af budgetmæssige hensyn fastsætter sådanne betingelser for fortsat at oppebære socialsikringsydelser, at visse kategorier af personer mister disse ydelser, forudsat

at medlemsstaterne herved overholder princippet om ligebehandling af mænd og kvinder, jf. artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7.

38 Det tredje spørgsmål skal herefter besvares således, at artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7 er til hinder for en national lovgivning, hvorefter tilkendelse af ydelser i anledning af uarbejdsdygtighed gøres betinget af, at ansøgeren har haft en vis indkomst i det år, der ligger forud for uarbejdsdygtighedens indtræden, når betingelsen, om end der ikke herved sondres mellem mænd og kvinder, rammer langt flere kvinder end mænd, og selv om vedtagelsen af denne nationale lovgivning er begrundet i budgetmæssige hensyn.

Fjerde spørgsmål

39 Med det fjerde præjudicielle spørgsmål ønsker den nationale ret afgjort, om alene personer, der i henhold til artikel 2 i direktiv 79/7 er omfattet af direktivets personelle anvendelsesområde, såfremt en national lovgivning er i strid med direktivets artikel 4, stk. 1, kan påberåbe sig denne bestemmelse for de nationale domstole og på dette grundlag udelukke anvendelsen af den nationale lovgivning, eller om også andre personer, der ikke er omfattet af direktivets personelle anvendelsesområde, kan påberåbe sig direktivet.

40 Domstolen har allerede i dom af 27. juni 1989 (forenede sager 48/88, 106/88 og 107/88, Achterberg-te Riele m.fl., Sml. s. 1963, præmis 17) fastslået, at en person, som ikke er omfattet af direktivets artikel 2, ikke kan påberåbe sig dettes artikel 4.

41 Det fremgår yderligere af Domstolens dom af 11. juli 1991 (forenede sager C-87/90, C-88/90 og C-89/90, Verholen m.fl., Sml. I, s. 3757), at artikel 4, stk. 1,

i direktiv 79/7 ikke kan påberåbes af personer, som ikke er omfattet af direktivets personelle anvendelsesområde, selv om personerne er omfattet af en national socialsikringsordning som AAW, der er omfattet af direktivets saglige anvendelsesområde.

42 Endelig har Domstolen i sidstnævnte dom fastslået, at retsundergivne, der rammes af virkningerne af en national bestemmelse, der diskriminerer over for en anden person, som selv er omfattet af direktivets anvendelsesområde, også kan påberåbe sig direktiv 79/7.

43 Det fjerde spørgsmål skal herefter besvares således, at såfremt en national lovgivning er uforenelig med artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7, kan alene personer, der ifølge direktivets artikel 2 er omfattet af dets personelle anvendelsesområde, og personer, der rammes af virkningerne af en national bestemmelse, der diskriminerer over for en anden person, som er omfattet af direktivets anvendelsesområde, påberåbe sig den førstnævnte direktivbestemmelse for de nationale domstole og på dette grundlag udelukke anvendelsen af den nationale lovgivning.

Sagens omkostninger

44 De udgifter, der er afholdt af den nederlandske og den irske regering samt af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Raad van Beroep, Hertogenbosch (Nederlandene), ved kendelse af 30. juni 1992, for ret:

1) Fællesskabsretten er til hinder for en national lovgivning, hvorefter gifte kvinder mister rettigheder, som de havde i medfør af den direkte virkning af artikel 4, stk. 1, i Rådets direktiv 79/7/EØF af 19. december 1978 om gradvis gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring, fordi retten til ydelser i anledning af uarbejdsdygtighed undergives en betingelse, som mænd ikke tidligere skulle opfylde.

2) Fællesskabsretten er ikke til hinder for indførelsen af en national lovbestemmelse, hvis virkning er, at kvinder for fremtiden mister rettigheder, som de havde i medfør af den direkte virkning af artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7/EØF, fordi opretholdelsen af ydelser i anledning af uarbejdsdygtighed nu undergives en betingelse, som både mænd og kvinde skal opfylde.

3) Artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7/EØF er til hinder for en national lovgivning, hvorefter tilkendelse af ydelser i anledning af uarbejdsdygtighed gøres betinget af, at ansøgeren har haft en vis indkomst i det år, der ligger forud for uarbejdsdygtighedens indtræden, når betingelsen, om end der ikke herved sondres mellem mænd og kvinder, rammer langt flere kvinder end mænd, og selv om vedtagelsen af denne nationale lovgivning er begrundet i budgetmæssige hensyn.

4) Såfremt en national lovgivning er uforenelig med artikel 4, stk. 1, i direktiv 79/7/EØF, kan alene personer, der ifølge direktivets artikel 2 er omfattet af dets personelle anvendelsesområde, og personer, der rammes af virkningerne

af en national bestemmelse, der diskriminerer over for en anden person, som er omfattet af direktivets anvendelsesområde, påberåbe sig den førstnævnte direktivbestemmelse for de nationale domstole og på dette grundlag udelukke anvendelsen af den nationale lovgivning.

Mancini Díez de Velasco Kakouris

Schockweiler Kapteyn

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 24. februar 1994.

R. Grass
Justitssekretær

G. F. Mancini
Formand for Sjette Afdeling